

Становище на Европейски икономически и социален комитет относно „Към справедлива верига за доставки на храни“**(Проучвателно становище)**

(2021/С 517/05)

Докладчик: **Branko RAVNIK**Съдокладчик: **Peter SCHMIDT**

Консултация	Писмо от словенското председателство на Съвета, 19.3.2021 г.
Правно основание	Член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз
Компетентна секция	„Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“
Приемане от секцията	9.9.2021 г.
Приемане на пленарна сесия	22.9.2021 г.
Пленарна сесия №	563
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	211/1/6

1. Заключение и препоръки

1.1. ЕИСК приветства Директивата на ЕС относно нелоялните търговски практики (НТП) във веригата за доставки на селскостопански и хранителни продукти като първа стъпка напред в преодоляването на неравномерното разпределение на пазарната мощ по веригата. НТП са сложно явление с широко обществено въздействие и регулирането играе ключова роля в този контекст. Комитетът настоятелно призовава държавите членки спешно да транспонират и приложат директивата и да се борят с НТП.

1.2. По време на пандемията от COVID-19 европейската верига за доставки на храни се оказва изключително издръжлива. По всяко време потребителите имаха достъп до почти всички хранителни продукти. Въпреки че бяха изложени на риск от заразяване, работниците по веригата за доставки на храни свършиха невероятна работа.

1.3. Ранните наблюдения обаче показват, че има и забележими промени в поведението при производството, дистрибуцията и потреблението. ЕИСК се застъпва за това да се подпомогне трансформацията на продоволствените системи в Европа, за да бъдат по-устойчиви в екологично, икономическо и социално отношение, издръжливи, справедливи и приобщаващи, и преди всичко да предоставят на европейските потребители здравословни, произведени по устойчив начин безопасни храни. ЕИСК отбелязва, че сътрудничеството (а не конкуренцията) между операторите по веригата за доставки на храни е от първостепенно значение за насърчаването на по-издръжлива и устойчива продоволствена система, за да се гарантира справедлив дял за операторите и да се избегне дискредитирането.

1.4. ЕИСК подчертава своята препоръка на по-слабите оператори, особено на земеделските стопани, да се заплаща справедлива цена, която да им позволява да получават доходи, подходящи за инвестиции, иновации и устойчиво производство⁽¹⁾. Следва да се създаде механизъм за последващи действия във връзка с мониторинга на разпределението на брутната добавена стойност във веригата за доставки на храни. Според данните на Комисията делът на брутната добавена стойност във веригата за доставки на храни за първичния производител е намалял от 31 % през 1995 г. на 23,4 % през 2015 г. (последни налични данни).

1.5. Комитетът подчертава също своята препоръка за справяне с НТП, които не са разгледани в рамките на минималните изисквания на директивата⁽²⁾, и приветства усилията, предприети от няколко държави членки за решаване на въпроси като закупуване на цени под производствените разходи, търгове с „двойна надпревара“ или защита на всички участници във веригата на доставки независимо от техния размер или позиция във веригата за доставки на храни. ЕИСК приветства факта, че Комисията е решила да регулира НТП във веригата за доставки на храни. Той обаче изразява съжаление, че Комисията не е насърчила хармонизиран подход, за да се избегне фрагментирането на единния пазар. ЕИСК счита, че бъдещите

⁽¹⁾ Становище на ЕИСК относно „Подобряване на веригата за доставка на храни“ (ОВ С 440, 6.12.2018 г., стр. 165).

⁽²⁾ Становище на ЕИСК относно „По-справедлива верига за доставка на селскостопански хранителни продукти“ (ОВ С 34, 2.2.2017 г., стр. 130), и становище на ЕИСК относно „Подобряване на веригата за доставка на храни“ (ОВ С 440, 6.12.2018 г., стр. 165).

допълнителни мерки следва да бъдат съвместими с единния пазар и да подлежат на подходяща оценка на въздействието. Въпреки това ЕИСК приветства факта, че държавите членки транспонират и прилагат директивата, като гарантират по-голяма справедливост във веригата за доставки на храни, и призовава за по-хармонизиран подход в бъдеще.

1.6. ЕИСК призовава държавите членки да въведат закони, които защитават всички стопански субекти. Размерът не е непременно заместител на пазарна мощ и следователно всички стопански оператори — големи и малки — следва да бъдат защитени срещу НТП.

1.7. ЕИСК насърчава също държавите членки да установят механизми, които да им позволяват да наблюдават, оценяват и гарантират прилагането на правните актове за транспониране и да създават форуми за диалог в сътрудничество със заинтересованите страни.

1.8. Понастоящем дисбалансите в икономическата мощ и в преговорната позиция в европейските (но и световните) продоволствени системи оказват натиск върху рентабилността на селскостопанския сектор и заплатите, намаляващия потенциал за инвестиции на малките и средните хранително-вкусови предприятия и изоставянето на семейната търговия на дребно на местно равнище. Ето защо са необходими основани на доказателства коригиращи механизми, за да се осигури балансирано развитие на участниците в европейската верига за доставки на храни и да се подкрепи справедлив дял от икономическите ползи на производството и разпространението на храни в рамките на ЕС и извън него, като по този начин се насърчат устойчиви продоволствени системи. Комисията не е изготвила заключения от оценките на въздействието на стратегията „От фермата до трапезата“.

1.9. ЕИСК подчертава, че е важно всички заинтересовани страни да имат правилните инструменти и информация, за да се възползват от директивата. С оглед на това Комитетът призовава Комисията, държавите членки и Европейската служба за външна дейност (ЕСВД) да гарантират, че заинтересованите страни знаят своите права и процедурите за прилагането им, включително когато става въпрос за транснационална търговия както в рамките на ЕС, така и от трети държави.

1.10. ЕИСК отново посочва, че насърчането на по-справедливи търговски практики следва да бъде част от всеобхватна продоволствена и търговска политика на ЕС, обхващаща цялата верига на доставки и гарантираща изпълнението на целите за устойчиво развитие на ООН (ЦУР).

2. Въведение

2.1. Като нелоялни търговски практики (НТП) се определят „практики, които са в разрез с принципите за добросъвестност и почтеност при сключването на сделки, драстично се отклоняват от нормите на етичното търговско поведение и се налагат едностранно от единия на другия търговски партньор“⁽³⁾. Веригата за доставка на храни е особено податлива на НТП поради силните дисбаланси на пазарна мощ между операторите. НТП могат да се наблюдават на всички етапи на веригата за доставка, като НТП, произхождащи от едно равнище на веригата, може да окажат въздействие върху други части на веригата в зависимост от пазарната мощ на съответните участници⁽⁴⁾.

2.2. Както е описано подробно в становищата на ЕИСК относно „По-справедливи вериги за доставки на селскостопански хранителни продукти“, прието през 2016 г.⁽⁵⁾, и „Подобряване на веригата за доставка на храни“, прието през 2018 г.⁽⁶⁾, концентрацията на способността за оказване на натиск при договарянето е довела до злоупотреби с господстващо положение, в резултат на което по-слабите оператори стават все по-податливи към НТП. Това прехвърля икономическия риск от пазара нагоре по веригата за доставка и оказва изключително отрицателно въздействие върху потребителите и някои оператори, например земеделските стопани, работниците и МСП. Според данните на Комисията делът на брутната добавена стойност във веригата за доставки на храни за първичния производител е намалял от 31 % през 1995 г. на 23,4 % през 2015 г. (последни налични данни). Според Комисията проблемът с НТП е потвърден от всички участници във веригата за доставка на храни, като според данни от проучвания по-голямата част от операторите са били обект на НТП⁽⁷⁾.

2.3. Директива (ЕС) 2019/633 на Европейския парламент и на Съвета⁽⁸⁾ относно НТП във веригата за доставка на селскостопански и хранителни продукти беше приета през април 2019 г. Директивата е кратка, сбита и се основава на няколко основни принципа. Държавите членки трябваше да транспонират директивата в националното си законодателство до 1 май 2021 г. и да започнат да я прилагат шест месеца по-късно. Това е част от по-широка програма за управление, която цели да се постигне по-ефективна и по-справедлива верига за доставки на храни, и включва също сътрудничество между

⁽³⁾ ЕК, 2014 г.

⁽⁴⁾ Експертна група за селскостопанските пазари, 2016 г.

⁽⁵⁾ Становище на ЕИСК относно „По-справедлива верига за доставка на селскостопански хранителни продукти“ (ОВ С 34, 2.2.2017 г., стр. 130).

⁽⁶⁾ Становище на ЕИСК относно „Подобряване на веригата за доставка на храни“ (ОВ С 440, 6.12.2018 г., стр. 165).

⁽⁷⁾ Съобщение на ЕК, 2014 г.

⁽⁸⁾ Директива (ЕС) 2019/633 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 година относно нелоялните търговски практики в отношенията между стопанските субекти във веригата за доставки на селскостопански и хранителни продукти (ОВ L 111, 25.4.2019 г., стр. 59).

производителите и мерки за увеличаване на прозрачността на пазара. Стратегията „От фермата до трапезата“⁽⁹⁾ има за цел също да подобри позицията на земеделските стопани във веригата за доставки на храни.

2.4. Словенското председателство на ЕС поиска от ЕИСК да изготви проучвателно становище относно ефективното постигане на целите на директивата на практика, относно най-добрите практики на държавите членки при регулирането на веригата за доставки на храни, както и относно стъпките, които са необходими, за да се гарантира продължаването на този процес.

3. Позиция на ЕИСК относно НТП

3.1. В своето становище от 2018 г.⁽¹⁰⁾ ЕИСК приветства предложението на Комисията за намаляване на разпространението на НТП като необходима първа стъпка за защита на по-слабите оператори, по-специално земеделските стопани, работниците и някои оператори, и за подобряване на управлението във веригата за доставка на храни. Наличието на регулаторен подход и законодателна рамка с ефективни и стабилни механизми за прилагане на разпоредбите е начин, по който проблемът с НТП може да бъде решен ефективно на равнището на ЕС. Това беше заявено отново в становището на ЕИСК от 2020 г. относно стратегията „От фермата до трапезата“⁽¹¹⁾.

3.2. ЕИСК обаче изрази съжаление, че ЕК е въвела единствено минимален общ стандарт за защита в целия ЕС, като е забранила само определен брой НТП. Необходимо е да бъдат забранени всички практики, свързани със злоупотреби.

3.3. Що се отнася до прилагането на разпоредбите, ЕИСК приветства предложението на ЕК за създаване на хармонизирана мрежа от правоприлагащи органи в ЕС.

3.4. В допълнение към решаването на проблема с НТП, ЕИСК препоръчва ЕК да насърчава и подкрепя бизнес модели, които допринасят за устойчивостта на веригата за доставка на храни, както и за възстановяването на баланса и подобряването на ефикасността ѝ, за да се укрепи позицията на по-слабите оператори.

4. Транспониране и прилагане на Директивата относно НТП — актуално състояние

4.1. Понастоящем държавите членки са в процес на транспониране и прилагане на директивата⁽¹²⁾. По-голямата част от сдруженията на земеделските стопани, синдикатите и преработвателите на храни считат, че планираните мерки не са достатъчни, за да ги защитят. Въпреки това те подкрепиха предложените мерки за прилагане на Директивата относно НТП и дори призоваха за по-големи амбиции, като в някои случаи търговците на дребно са изразили различаващи се мнения.

4.2. До ноември 2021 г. ЕК ще представи междинен доклад относно транспонирането на директивата, а през 2025 г. — оценка на нейната ефективност. Тази оценка ще се основава на годишните доклади на държавите членки и на резултатите от проучванията на ЕК относно положението с НТП във веригата за доставки на храни, насочени към заинтересованите страни⁽¹³⁾. ЕИСК предлага Комисията да се консултира и с купувачите и да събере техния опит по отношение на директивата. Създаденият с директивата механизъм за сътрудничество следва да осигури на правоприлагащите органи и Комисията подходящ форум за обсъждане на ефективността на директивата въз основа на годишните доклади на държавите членки. По време на тези редовни срещи може да бъдат идентифицирани както най-добрите практики, така и пропуските, и да се направи сравнение между подходите на държавите членки.

4.3. ЕИСК приветства факта, че Комисията е решила да регулира нелоялните търговски практики във веригата за доставки на храни. Той обаче изразява съжаление, че Комисията не е насърчила хармонизиран подход, което води до разпокъсаност на единния пазар. Въпреки това ЕИСК приветства факта, че държавите членки транспонират и прилагат директивата, като гарантират по-голяма справедливост във веригата за доставки на храни, и призовава за по-хармонизиран подход в бъдеще.

5. Добри практики в процеса на транспониране/прилагане

5.1. ЕИСК приветства амбициозните национални правни актове за транспониране (наричани по-долу „добри практики“), с които се забраняват някои НТП, които са позволени при определени условия в директивата. Например забраната за връщане на непродадени продукти на доставчика, без да се заплаща за тях, или прехвърлянето на доставчика, на разходите на купувача за съхранение която е въведена с германския правен акт за транспониране⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ Стратегия „От фермата до трапезата“.

⁽¹⁰⁾ Становище на ЕИСК относно „Подобряване на веригата за доставка на храни“ (ОВ С 440, 6.12.2018 г., стр. 165).

⁽¹¹⁾ Становище на ЕИСК относно „Преглед на икономическото управление 2020 г.“ (ОВ С 429, 11.12.2020 г., стр. 268).

⁽¹²⁾ Транспониране на национално равнище от държавите членки.

⁽¹³⁾ Уебсайт на ЕК.

⁽¹⁴⁾ Очаква се одобрение във втората камера и поради това все още не е съобщен официално на ЕС. Насрочено за 28.5.2021 г.

5.2. ЕИСК приветства въвеждането в правните актове за транспониране на членове, с които се забранява закупуване на цени под производствените разходи, което се отнася до всички оператори. Така е направено в испанския законодателен акт ⁽¹⁵⁾, в който освен че се забранява на всички оператори да закупуват на цени под производствените разходи, се забранява и загубата на стойност по веригата за доставки на храни. По същия начин италианският законодател е оправомощен да реши този въпрос в правния акт за транспониране ⁽¹⁶⁾. В Германия Германският федерален парламент ще извърши одит на възможната забрана за закупуване на цени под производствените разходи в рамките на оценката, която ще се осъществи две години след влизането в сила.

5.3. Това е част от по-широк пакет от инициативи, насърчавани от Европейската комисия, включващи например обсерватории за цените на пазарите ⁽¹⁷⁾, които са от съществено значение за подкрепата на прозрачността и справедливостта в сектора. В допълнение трябва да се посочи и значението на реципрочността в международната търговия ⁽¹⁸⁾.

5.4. ЕИСК приветства правните актове, с които се създава позицията на омбудсман за наблюдение на тяхното изпълнение. В Испания беше създадена независима агенция (AICA), която да наблюдава прилагането на закона, а на омбудсмана е възложено да насърчава доброволни кодекси за поведение. В Германия засегнатите от НТП ще могат да представят своите анонимни жалби пред независим омбудсман, включително да сигнализират за неволяни практики, които не са изброени в законодателството. Омбудсманът ще може също да инициира разследвания и да предава нарушенията на Федералната служба по земеделие и храни (BLE), както и да наблюдава производствените разходи и развитието на цените ⁽¹⁹⁾.

5.5. Размерът не е непременно заместител на пазарна мощ и следователно всички стопански оператори — големи и малки — следва да бъдат защитени срещу НТП. ЕИСК призовава държавите членки да въведат закони, които защитават всички стопански субекти. Там, където не е проявена амбиция в такава степен, Комитетът признава заслугата на държавите, чиито правни актове обхващат по-големите субекти поне в основни сектори. Например в Германия прагът от 350 млн. евро е запазен за селскостопански и рибарски предприятия и предприятия за производство на храни, но прагът за месо, плодове, зеленчуци и градинарски продукти ще бъде оборот от 4 млрд. евро, в резултат на което повече субекти ще бъдат защитени от закона ⁽²⁰⁾. С белгийския предварителен закон се елиминира „стъпковият подход“, като на всички стопански субекти под прага от 350 млн. евро се предлага защита срещу НТП, независимо от размера им спрямо купувача. Испания предлага специална защита на първичните производители, но всички оператори, независимо от техния размер и/или пазарна позиция, са защитени със закон.

5.6. Търговете с „двойна надпревара“ ⁽²¹⁾ се свързват с тежки отрицателни последици за земеделските стопани ⁽²²⁾, които фактически са принудени да участват в тази практика поради неравномерното разпределение на пазарната мощ между купувачите и продавачите. Забраната на тези търгове би допринесла за избягването на случаи, в които доставчиците са принудени да продават на цени под разходите за производство. Въпреки че процесът на транспониране на директивата в Италия все още не е завършен, ЕИСК следи с интерес провеждащата се дискусия относно възможността да се забранят търговете с „двойна надпревара“ в страната, в която законодателят е оправомощен да реши този въпрос в правния акт за транспониране.

5.7. ЕИСК счита също за добра практика задължението за писмени договори за всички операции и за включването им в база данни с цел по-голяма прозрачност и контрол. В испанското законодателство е включено такова задължение и това оказва много добро въздействие върху търговските отношения. Договорът би трябвало да включва понятия като качество, срок, цена, ценови показател, предоговаряне, подновяване и прекратяване с предизвестие.

5.8. Комитетът приветства клаузата в германския закон, с която се определя изискване за провеждане на първа оценка две години след влизането в сила на закона, и факта, че освен проверка на съответствието с действащите забрани Германският федерален парламент може също да разшири списъка на забранените НТП ⁽²³⁾; ЕИСК отбелязва също белгийския предварителен закон, в който се предвижда възможността за добавяне на НТП към списъка по всяко време чрез кралски указ след консултации със заинтересованите страни.

⁽¹⁵⁾ Ley 12/2013, de 2 de agosto, de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria. Този закон ще бъде изменен със законопроект, по който в момента се водят преговори, наречен на испански *Proyecto de Ley por el que se modifica la Ley 12/2013 de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria* (Законопроект за изменение на Закон 12/2013 за мерките за подобряване на функционирането на веригата за доставка на храни).

⁽¹⁶⁾ Официален вестник на Република Италия от 23.4.2021 г.

⁽¹⁷⁾ Обсерватории на пазара на Европейската комисия. Вж. също примера на Френската програма за наблюдение на цените и маржовете в сектора на хранителните продукти.

⁽¹⁸⁾ Становище на ЕИСК относно „Съвместимост на търговската политика на ЕС с Европейския зелен пакт“ (ОВ С 429, 11.12.2020 г., стр. 66).

⁽¹⁹⁾ Уебсайт на BLE.

⁽²⁰⁾ Тази клауза се прилага само до май 2025 г., след което прагът ще бъде намален до 350 млн. евро.

⁽²¹⁾ Търгове с „двойна надпревара“ са механизми, използвани от купувачите, за да изправят доставчиците един срещу друг в търгове онлайн с кратко предизвестие, в които те са стимулирани да предлагат своите продукти на възможно най-ниската цена.

⁽²²⁾ Проучване на конкретен случай, Oxfam.

⁽²³⁾ Оценката ще включва и резултатите от проучване за възможна забрана на закупуването на храни и селскостопански продукти на цени под производствените им разходи.

6. Установени пропуски

6.1. ЕИСК настоява, че всички посочени в директивата НТП могат да имат вредно въздействие върху най-слабите участници във веригата, включително така наречените „сиви практики“. По-слабите доставчици биха могли да се почувстват принудени да подпишат споразумение с по-мошен купувач, в което се съдържат договорни условия, които не са в техен интерес. Въпреки че в няколко държави членки беше обсъдена възможността за „пълна забрана“ на всички НТП, се оказа трудно да бъде постигнато това ниво на амбиция без намесата на ЕС. В своето становище от 2018 г. ЕИСК призова също за цялостна забрана на НТП и за възможността държавите членки да разширяват списъка от първоначално забранени НТП. Остава да се види какви механизми за преразглеждане ще бъдат въведени с правните актове за транспониране.

6.2. В директивата на доставчиците, организациите на доставчиците и на организациите с нестопанска цел, действащи от името на доставчици, се предоставя правото да подават жалби. ЕИСК обаче изразява опасение, че би могло да има случаи, в които се осъществява незаконна НТП, засегнатата страна (например работник) получава съответната информация, но правоприлагащите органи не могат да решат проблема, защото не е постъпила официална жалба от засегнатия оператор или от неговата организация. Тъй като засегнатите оператори биха могли да не са склонни да подават жалби, дори когато правата им не са спазени, ЕИСК призовава ЕК внимателно да наблюдава и да оценява степента, до която може да са необходими промени, за да се защитят по-добре най-уязвимите страни, които зависят от оператори, като например работници, земеделски стопани и рибари. Директивата относно НТП не предвижда писмен договор, но за сметка на това предвижда правоотношение на продажба. Ето защо ЕИСК подчертава своето предложение за разширяване на защитата за случаи, в които се осъществява НТП, но няма (писмен) договор. ЕИСК вече призова за въвеждане на правото на колективно предявяване на иск⁽²⁴⁾.

6.3. „Стъпковият подход“ на директивата предполага, че в определени случаи оператор, който е слаб от гледна точка на пазарна мощ, но с голям оборот, не е защитен от закона. Това внася несигурност за доставчиците, на които не е известен годишният оборот на техните бизнес партньори. ЕИСК приканва ЕК и държавите — членки на ЕС, да наблюдават и да преодоляват отрицателните последици от този „стъпков подход“, както и да разгледат възможността за защита на всички стопански субекти, независимо от техния размер.

6.4. Стабилните, балансирани и дългосрочни бизнес отношения между операторите във веригата за доставка на храни могат да помогнат на земеделските стопани, които с времето получават по-малък и допълнително намаляващ процент от крайната цена, да участват в по-голяма степен в добавената стойност на продуктите. Аспектите, свързани с регионалния характер и качеството, могат да задържат добавената стойност в региона за сметка на вноса на суровини от трети държави с като цяло по-ниски производствени стандарти от тези в ЕС. По-доброто етикетирание на произхода ще доведе до повече прозрачност във веригите за доставки на храни.

7. Уязвими места във веригата за доставки на селскостопански хранителни продукти, разкрити в резултат на пандемията от COVID-19

7.1. Като цяло европейската верига за доставки на храни се оказва изключително издръжлива по време на кризата, предизвикана от COVID-19. Потребителите имаха достъп по всяко време до почти всички хранителни продукти. Въпреки че бяха изложени на риск от заразяване, работниците по веригата за доставки на храни свършиха невероятна работа. Пандемията от COVID-19 обаче засяга цялата световна селскостопанска хранителна система. Тя упражнява симетрично, но асинхронно сътресение върху световната и националните продоволствени системи, което засяга: 1) каналите на предлагане и на търсене по различно време; 2) всички елементи на продоволствената система — от първичното производство до преработката на храни, търговията на дребно и услугите в сектора на храненето (сектора на хотелиерството, ресторантьорството и общественото хранене (HORECA), международната търговия и логистичните системи, както и междинното и крайното търсене; 3) пазарите на производствени фактори (трудова и капиталова) и производството на междинни стоки. Каналите за предаване на тези ефекти включват множество макроикономически фактори (например обменни курсове, цени на енергията, достъп до финансовите пазари) и преди всичко свиване на общата икономическа активност и увеличаване на безработицата.

7.2. Ограниченията на свободното движение на работници (Комисията публикува насоки за лицата с ключови функции, напр. сезонните работници) от една държава членка към друга засегна много области на производството и преработката на храни (например прибирането на реколтата от плодове и зеленчуци и месо- и млекопреработката), които разчитат на труда на сезонни работници от други държави членки или от трети държави. Освен това работниците мигранти често живеят и работят при лоши условия и са в по-голям риск от инфекция, както показва избухването на епидемията в кланици и фабрики за опаковане на месо по целия свят. Това освен че създава проблем за общественото здраве, води и до прекъсване във веригата за доставки на храни.

7.3. Освен това чрез нарушаване на транспорта на храни поради противоепидемичните мерки и логистични сътресения пандемията доведе и до протекционизъм, който засяга вноса и износа на храни. В същото време мнозина изтъкнаха значението на произведените на регионално равнище в ЕС храни и традиционните ползи от късите вериги на доставки и местното производство и търговия. По време на кризата късите вериги на доставки и местното производство и търговия се оказаха още по-привлекателни, защото хората търсят нови и по-преки начини да закупват хранителните си продукти, а

⁽²⁴⁾ Становище на ЕИСК относно „По-справедлива верига за доставка на селскостопански хранителни продукти“ (ОВ С 34, 2.2.2017 г., стр. 130).

производителите намират нови възможности за реализация на своите продукти. Един от най-важните аспекти обаче е реализацията на нуждата от продължаване на справедливата и устойчивата търговия на регионално и международно равнище. Ограниченията на търговията могат да застрашат стабилността, което би засегнало най-вече населението с ниски доходи.

7.4. Ограниченията на свободата на движение поставиха на колене, със значителни последици, сектора на хотелиерството и ресторантьорството и част от хранително-вкусовата промишленост (например хотели и ресторанти и други отрасли, свързани с дейности извън дома, услуги за доставка на храна, търговци на едро и дребно в туристическите зони). Освен самите заведения нарушаването на дейностите прекъсна и консолидираната система за доставка на храни, на която разчитаха много земеделски стопани и доставчици на селскостопански продукти. Доставчиците на пресни продукти бяха тежко засегнати — висококачествените вина, сирена и най-хубавите разфасовки месо, продавани обикновено в ресторантите, бяха заменени със стандартни продукти, купувани в супермаркетите и консумирани вкъщи (ФАО, 2020 г.; ОИСР, 2020 г.). Някои производители реагираха, като се преместиха по-близо до търговията на дребно или пазарите онлайн, където в много случаи намериха много добри компромиси и споразумения, но много други не можаха да се приспособят и загубиха клиенти и доходи. Селският туризъм, който често помага на земеделските стопани да диверсифицират източниците си на доходи, също беше тежко засегнат от свързаните с пандемията от COVID-19 ограничения.

7.5. Кризата, предизвикана от COVID-19, ускори драстично преминаването към онлайн дейност и тази тенденция изглежда ще продължи. Неотдавнашно проучване на McKinsey⁽²⁵⁾ сочи, че през 2020 г. онлайн доставките на хранителни стоки в Европа са нараснали с 55 % и се очаква тази тенденция да продължи, като се има предвид, че 50 % от потребителите, които са използвали онлайн пътища за доставка по време на пандемията, възнамеряват да продължат ги ползват.

7.6. Появата на COVID-19 и бързото му разпространение в световен мащаб е голямо сътресение за ЕС и за световната икономика. Бяха предприети незабавни и цялостни мерки в областта на бюджета, ликвидността и политиката, за да се облекчи положението на най-засегнатите сектори. ЕС разполага с широк инструментариум от мерки за интервенция на пазара и няколко от тях бяха задействани по време на кризата с COVID-19 в подкрепа на доходите на стопанствата. Отговорът обаче беше ограничен, тъй като в бюджета на ЕС фактически нямаше средства за финансиране на спешни мерки за селското стопанство през последната година от бюджетния период 2014—2020 г.

7.7. И накрая, ЕК стартира Европейски зелен пакт с последици и за селското стопанство (стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие), а от пакета за стимули на Next Generation EU бяха разпределени допълнителни 7,5 млрд. евро за ЕЗФРСР. Оценките на въздействието на стратегията „От фермата до трапезата“ са обезпокоителни за ЕС. Въпреки това ЕИСК призовава за по-балансирана политическа подкрепа в полза на селскостопанския и хранително-вкусовия сектор в сравнение с някои други части на икономиката, в които икономическата структура е много по-издръжлива и нивата на рентабилност са много по-високи.

8. Следващи стъпки

8.1. Възможностите за маневриране, които директивата оставя на държавите членки да съставят законодателството за изпълнение на директивата, позволи на всяка от тях да въведе специално приспособено законодателство, което е подходящо за националните им условия. Както беше посочено по-горе, някои държави членки проявиха амбиция, надхвърляща минималните стандарти за хармонизиране на директивата, и въведоха закони, които предлагат допълнителна защита на доставчиците от ЕС и извън него.

8.2. Въпреки че се очаква доставчиците от конкретна държава членка да имат лесен достъп до спецификите на техния национален правен акт за транспониране (включително механизма за подаване на жалби и компетентния орган), това може понякога да не е така за доставчиците, които изнасят за други държави — членки на ЕС, и за доставчиците извън ЕС, които изнасят за Съюза. ЕИСК приветства опита за разпространение, предприет от ЕК с публикуването на *брошурата относно Директивата за НТП* (26), но отбелязва, че в този документ се съдържа само информация, свързана с минималните стандарти за хармонизиране. За да се предложат правилните инструменти на износителите, така че те да се възползват от националните правни актове за транспониране, ЕИСК приканва ЕК да им гарантира лесен достъп до цялата най-значима информация, свързана с всеки от правните актове.

8.3. Комитетът подчертава, че е в интерес на всички заинтересовани страни директивата да се прилага за всички бизнес отношения, в които поне купувачът или продавачът е предприятието от ЕС, дори когато доставчикът е субект извън ЕС. ЕИСК приканва ЕК и ЕСВД да се възползват от потенциала на делегациите на ЕС в трети държави за разпространение на информация, за да предоставят информация на доставчици извън ЕС. Тази информация следва да излиза извън рамките на общите насоки на директива и да включва практическа информация относно спецификите и правоприлагащите органи на държавите членки.

⁽²⁵⁾ <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/disruption-and-uncertainty-the-state-of-european-grocery-retail-2021>.

⁽²⁶⁾ Брошура на ЕК.

8.4. ЕИСК приветства факта, че веригата за доставки на селскостопански хранителни продукти се разглежда като стратегическа екосистема за възстановяването на Европа, и призовава за по-нататъшно сътрудничество във веригата за доставки и диалог със заинтересованите страни, за да се улесни преходът към по-устойчиви продоволствени системи по възможно най-приобщаващ начин. Във връзка с това ЕИСК отбелязва значението, разнообразието и мащаба на инициативите, предприети по веригата за доставки на храни в подкрепа на прехода към устойчивост чрез инвестиране в усилията за насърчаване на устойчиво и местно производство.

Брюксел, 22 септември 2021 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG
